

रिभूर्दिग्वाचकः शब्दः दिशो वै परिभूश्छन्द इति [३.] श्रुतेः ॥ आहत् । आहाद-
यति स्वरसेन सर्वं शरीरमित्याहत् अन्नम् अन्नं वाऽआहच्छन्द इति [३.] श्रुतेः ॥
मनः । प्रथमसृष्टं प्रजापत्यात्मकं यन्मनः तदेव छन्दः तद्रूपासि प्रजापतिर्वै मन-
श्छन्द इति [३.] श्रुतेः ॥ व्यचः । व्यचतिर्व्याप्तिकर्मा (10.) विचति व्याप्नोति सर्वं
जगदिति व्यचः आदित्यः असौ वाऽआदित्यो व्यचश्छन्द इति [३.] श्रुतेः ॥ सि-
न्धुः । स्यन्दति नाडीभिः शरीरं व्याप्नोति सिन्धुः प्राणवायुः प्राणो वै सिन्धुश्छन्द
इति [८.५.२.४.] श्रुतेः ॥ समुद्रम् । समुद्रवत्यस्माद्विकल्पसमूहा (11.) इति स-
मुद्रं मनः यद्वा समुद्रसाम्याद्वाम्भीर्येण समुद्रं मनः मनो वै समुद्र (12.) इति [४.]
श्रुतेः ॥ सरिरं सलिलं रलयोरैक्यं सरति वदनगह्वरान्निर्गहतीति सरिरं वाक्
वाग्वै सरिरं छन्द इति [४.] श्रुतेः ॥ ककुप् कं सुखं शरीरे स्कुभाति धारयतीति
ककुप् कं सुखं कोपयति दीपयतीति वा (13.) कुप् (14.) दीप्तौ चरादिः क्षिप्
पूर्वत्रपक्षे सलोपश्छान्दसः ककुप् प्राणः प्राणो वै ककुप्छन्द इति [४.] श्रुतेः ॥
त्रिककुप् त्रिधा कं पीतमुदकं (15.) स्कुभातीति त्रिककुप् उदानः उदानो वै त्रि-
ककुप्छन्द इति [४.] श्रुतेः ॥ काव्यम् कवेः परमात्मन इदं काव्यं वेदत्रयीतृपः
शब्दः त्रयी विद्या काव्यं छन्द इति [४.] श्रुतेः ॥ अङ्गुपम् अङ्गु कुटिलगतौ अङ्गेन
कुटिलगत्या आप्नोतीत्यङ्गुपमुदकम् आपो वाऽअङ्गुपं छन्द इति [४.] श्रुतेः ॥ अ-
क्षरपङ्क्तिः न क्षरतीत्यक्षरा नाशरहिता पङ्क्तिरावलिर्गस्याः (16.) साक्षरपङ्क्तिर्ग्याः
असौ वै लोकोऽक्षरपङ्क्तिश्छन्द इति [४.] श्रुतेः ॥ पदपङ्क्तिः पदानां चरणान्यासा-
नां पङ्क्तयो यस्मिन् सा पदपङ्क्तिर्भूलोकः अयं वै लोकः पदपङ्क्तिश्छन्द इति [४.]
श्रुतेः ॥ विष्टारपङ्क्तिः विस्तारा विस्तार्यतऽइति विस्तारा विस्तारिता प्रसारिता
वस्तूनां पङ्क्तयो यत्रेति विष्टारपङ्क्तिर्दिक् दिशो वै विष्टारपङ्क्तिश्छन्द इति [४.]
श्रुतेः ॥ क्षुरः क्षुर विलेखनखननयोः (17.) क्षुरति विलिखति व्याप्नोति सर्व-
मिति क्षुरः तीव्रः । भ्रजते दीप्यतऽइति भ्रजः क्षुस्वश्छान्दसः क्षुरो भ्रज आदित्यः
असौ वा आदित्यः क्षुरो भ्रजश्छन्द इति [८.५.२.४.] श्रुतेः ॥ ४ ॥

- a. आहच्छन्दः । b. प्रहच्छन्दः । c. संयच्छन्दः । d. वियच्छन्दः ।
e. वृहच्छन्दः । f. रथतरं छन्दः । g. निकायश्छन्दः । h. विवध-